

Waarom staan we nog toe dat vogels in kooitjes leven? Schrijver Mohammed Benzakour trok naar Indonesië om ze vrij te kopen of stiekem te bevrijden.

tekst Mohammed Benzakour

essay

TROUW TIJDGEEST

WIE VOGELS KOOIT KOLONISEERT, EN WIE KOLONISEERT KOOIT

In het holst van de nacht plaatste ik de scooter onder de kooi en wachtte gehurkt af tot de kust veilig was. Zorro lag ineengedoken met zijn snavel in de rug. Gauw sprong ik op het zadel en reikte naar zijn kooi. Die zat op slot. Hier was ik op voorbereid. Met een tang knipte ik de tralies stuk, greep in één beweging de vogel en stopte hem voorzichtig weg in de zadelkoffer die ik gevoerd had met een badhanddoek tegen het stuiten. In de kooi liet ik een goedgevulde envelop achter en een grote fles parfum.

Een halfuur later fladderde aan de bosrand een warmbloedig schepsel uit mijn handen en loste op in de duisternis.

Eerder die middag had ik hem ontdekt, bungelend in een kooi aan een winkelpui. Een onschuldig prachtdier in een strafcel. Hazelnootsnoetje, op de bef een verfynd spel van smaragdgroen en vanillegeel. Hij keek me schuin aan. Zijn gebogen snavel leek op een dolk en over zijn ogen lag een zwarte Zorro-band. Er hing nog iets wilds over hem, iets uit de jungle. Iets wat ie nog niet was kwijtgeraakt. De onderhandelingen met zijn nuffige baas (die ondraaglijk stonk naar ranzig schapevet) liepen op niets uit. De man weigerde elk bod. Na afloop nam ik een paar kiekjes. "Ik vergeet je niet, Zorro. Ik zal de wereld over jou vertellen."

En ik reed weg.

Toen ik die avond op YouTube filmpjes zag hoe deze bruinkopbijeneter (de soort) in de bossen insecten uit de lucht plukte, hoe hij magnifiek buiteland naar beneden schoot en nietsvermoedende libellen en honingbijen snapte en vervolgens de angel en gifklier stuksloeg tegen een tak, begreep ik nog beter hoe magistraal sieruurwerk in de kooi gesmoord was tot as. Tot een aftandse straathoer, in de ijzeren greep van een stinkpooier.

Ik sprong uit bed, startte de scooter en snorde richting Zorro.

Toen ik weer op bed lag, was ik verbaasd over mijn brutale schooierstreek. Maar toch... wie was nou eigenlijk de schooier, de eigenaar of ik?

Om te begrijpen waarom ik naar Indonesië was afgereisd om vogels te bevrijden, moeten we teruggaan naar het voorjaar van 2011.

RECHTSTREEKS UIT DE HEMEL

Op een miezerige ochtend werd mij medegedeeld dat mijn moeder niet meer zou genezen van haar herseninfarct: nooit meer praten en nooit meer lopen. In een evaluatiegesprek van krap vijf minuten was alle kracht en hoop uit mij weggeslagen. Diepbedroefd kuierde ik door het park achter het verpleeghuis en ging zitten op een bankje. En precies op dat moment, vlak boven mijn

hoofd, sneed dwars door mijn sombere gedachten een helder, vrolijk, jubellied. *Rrrrprietjiet! Waliedgrietgriet! Prieghnhietwhofolifiet!* De klanken leken rechtstreeks uit de hemel gezonden. Alsof het diertje mij wilde troosten, opbeuren. Ineens voelde ik mij kalm, blij, gelukkig zelfs.

Omdat dit winterkoninkje in alles het tegendeel was van moeder – het sprong en zong dat het een lust had – noemde ik haar 'Agilouz', het omgekeerde van moeders naam. Elke dag zocht ik haar op, elke dag zong ze voor me. We werden vrienden.

Allengs werden mijn ogen geopend voor het wonder der vogels. Door de lenzen van een geavanceerde verrekijker en fotocamera openbaarde zich een duizelingwekkende wereld van kleuren, geometrieën en onvermoede geheimen. Kraaien kunnen liegen en bedriegen. Gaaien veinzen dat ze noten in de grond verstoppen om spiedende soortgenoten te misleiden. Eksters onderhouden vriendschappen, mussen troosten, gieren rouwen, en lijsters vreten als ware bourgondiërs net zo lang gegiste bessen tot ze toeterzat van de tak kukelen.

Via de fantastische wereld van groenlingen, putters, kneutjes én vogelspotters belandde ik in de wereld van een zonderlinge ondersoort: de vogelhouders. Hobbyisten die zich tooien met de lijfspreuk 'De mooiste vogel is de gekooide vogel'. En wat zijn ze talrijk! >>

Een jurylid deelt punten uit tijdens een zangvogelwedstrijd in Indonesië. FOTO'S ANP

39

38

Mohammed Benzakour (1972) is schrijver, socioloog, en als columnist verbonden aan het Literatuurmuseum. Voor zijn werk is hij bekroond met o.a. de E. du Perronprijs, De Zilveren Zebra en de ANV Debutantenprijs. Zijn boek *Yemma* is bewerkt voor zowel theater als televisie (BNNVara). Zijn *De reus uit de Rif*, werd op NPO1 uitgeroepen tot beste non-fictieboek van het jaar. Onlangs verscheen zijn nieuwste boek *Het lied van Agilouz*.

>> Vrijwel ieder gehuchtje kent wel een vogelvereniging met leden die ijverig vogelbeurzen afstruinen en op zaterdagochtend in het clubhuis hun zebra's, kleurkanaries, mozambiquesijsjes, Japanse nachtegalen en Chinese dwergkwartels trots etaleren. Ze schenken koffie, happen een tosti en praten honderd-uit over het heerlijke leven van kweken en ringen.

Zo ontmoette ik een man met een driekleurige glanspreeuw, een flamboyante vogel die in het normale leven over de weldadige savannes van Tanzania scheert, maar nu mocht hupsen tussen twee stokken in zijn schuurhokje te Middelarnis. "Is het geen prachtig verenkleed", zei hij. Hij had de vleugels gekortwiekt om hem tam te krijgen.

In Rotterdam kwam ik op het spoor van de Surinaamse Zangvogelvereniging Euromast, die jaarlijks zangcompetities houdt op een voetbalveldje. Twee sympathieke vogelgeden nodigde ik uit in mijn radio-programma *Bonjour met Benzakour*. Een reuzegezellige uitzending over twatwa's en pikolets, maar toen ik aan het eind de vraag opwierp of iemand die vogels opsluit zichzelf wel een 'vogelvriend' mag noemen, kreeg ik een memorabel antwoord: "Natuurlijk! Ik neem mijn vogeltje óveral mee, naar mijn werk, de supermarkt. We maken samen autorities."

"Maar wel in de kooi?"

"Ja hèn, anders ben ik hem kwijt."

Nederland kent een lange traditie van kooivogeltjes. Al in de zeventiende eeuw was het goed gebruik om

tortelduifjes boven de voordeur te hangen. Het duifje deed dienst als bewaker en weerman. Maar ook sierden plenty zangvogels de huiskamers – én de menukaarten. In tal van keukenscènes van achttiende- en negentiende-eeuwse schilderijen zien we schalen vol karekieten, leeuwerikjes, ortolaantjes, vinkjes. En kent u de spreuwenpot? Een vernuftig aardewerk om malse spreuwenjonkies te vangen voor de soep.

Eeuwenlang is in dit land op grote schaal gehandeld in exotische vogels. Kwamen ze vroeger per schip uit de voormalige koloniën Suriname en Indonesië, nu gaat dat via Schiphol. Sinds de EU in 2005 alle import van in het wild gevangen dieren verbod (vanwege vogelgriep) steeg op de zwarte markt de vraag naar exotische vogels astronomisch.

Interpol rekende uit dat er jaarlijks tussen de 7 en 23 miljard dollar wordt omgezet in de illegale handel in diersoorten. Papegaaien spannen de kroon, haast even profijtelijk als cocaïnehandel, maar met een veel lagere pakkans omdat handhaving ontbreekt. Een industrie bovendien die door de opkomst van sociale media, waar een koddig filmpje van een op de *Turkse mars* huppen-de kaketoë meteen viraal gaat, overuren draait.

GELUK EN HARMONIE

Zo speurend en scrollend belandde ik op een avond in Indonesië: hét vogelparadijs op aarde. Althans, ooit. De confrontatie met beelden van 's werelds grootste vogelmarkt, de Pasar Burung Pramuka in Jakarta, viel me zwaar. Een hysterische kakofonie uit volgepropte kooien en kratten van depressief ogende juweeltjes; paradijsvogels, geelkuiwaketoës, edelpapegaaien, kortstaartpita's, molukkenlori's, en wat niet al. 95 procent was 'vers' gevangen uit het wild.

Een marktkoopman legde uit dat Javanen dol zijn op vogels omdat ze 'geluk en harmonie' brengen in huis, met als gevolg dat een derde van de huishoudens inmiddels trotse voegeigenaar is. Diertjes die ook nog massaal (schattingen lopen uiteen van 66 tot 88 miljoen) worden ingezet voor zangwedstrijden. Oud-president Joko Widodo doet ook enthousiast mee. Volgens natuurwebsite *Mongabay* bood hij voor een prijswinnend vogeltje omgerekend meer dan 100.000 euro.

Op zeker moment stuitte ik op een zinnetje uit een rapport van vogelbeschermingsorganisatie Birdlife: op Java was het punt bereikt dat 'meer vogeltjes in kooitjes verblijven dan er rondvliegen in het wild'.

Ik wreef m'n ogen uit en las de woorden opnieuw. Het stond er echt. Het begon te kolken in mijn hoofd,

en langzaam merkte ik dat iedere aanblik van een kooivogeltje mij niet alleen met afschuw vervulde maar ook direct herinnerde aan moeders verstikkende gevangenschap. Zag ik een kooivogeltje, zag ik moeder, en letterlijk voelde ik hoe een koude hand naar mijn keel greep. Toen knapte iets en ging de vogel door de kerk: ik ga vogels bevrijden in Indonesië.

Klinkt misschien naïef, maar ik kende de praktische bezwaren, dat ze het niet zullen redden in het wild, ziek worden, misschien terugkeren naar hun ouwe plekje et cetera. Maar dat deerde mij niet, het ging mij om het statement. Het ter discussie stellen van de wereldwijde ingeburgerde waanzin dat vogels achter tralies mogen. Immers, hoe kan het dat we vogels (dieren met vleugels) opsluiten terwijl wij mensen (dieren zonder vleugels) kriskras over de aardbol suizen? En is het knechten van een dier waarbij anatomisch gezien alles (botten, spieren, vacht, ademhalingsstelsel) gericht is op het vrije-lucht-suizen, niet een regelrechte misdaad?

In mijn hoofd stond het gebeiteld: wie kooit die koloniseert, en wie koloniseert die kooit. Sterker, met het opsluiten doen we niet alleen het dier geweld aan, we beschadigen ook ónszelf. De levende natuur, waarvan vogels een wezenlijk onderdeel zijn, is een gevolg van miljoenen jaren evolutie. Een geraffineerd planetair proces waarin alles, elk vezeltje, elk veertje, elk molecuul, bezielde en verweven is.

Precies dit vormt de kern van alles wat het bestaan op aarde mooi en waardevol maakt. Als wij vogels in vierkante kerkeren wegstoppen, bevriezen we de natuur, en daarmee onszelf. Als wij vogels met ijzer en steen ommuren, dempen we hun taal, en daarmee onze taal. Het vinkje met bonzend hart drukken we plat tegen onze borst – niet wetende dat we daarmee onszelf verstikken.

Maar hoe vaak niet hoor je zeggen (vooral door diergaarde-managers) dat een dier in een kooi toch maar mooi 'langer leeft dan in het wild'. Klinkt als een plezierige waarheid, maar hij loopt op kapotte schoenen. De juiste vraag is: vindt het dier het langere leven ook prettiger? Als wij mensen mochten kiezen tussen tachtig jaar bajes of zestig jaar vrijheid, hoeven we niet lang na te denken.

Met al mijn spaargeld op zak vertrok ik naar die duizelingwekkende archipel in de Indische Oceaan. Maandenlang dwaalde ik door kampongs en sawa's, spiedend in tuinen en veranda's, en als ik een kooitje zag hangen klopte ik op de deur en begon met de heer of vrouw des

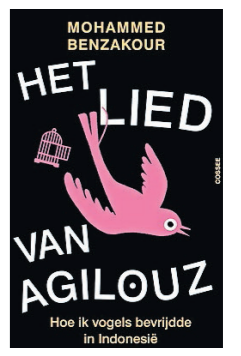
Als we vogels opsluiten, beschadigen we ook onszelf

huizen te onderhandelen over de uitkoop. Soms ging dat soepel en kreeg ik het vogeltje mee in een papieren zak met gaatjes (geprikt met een brandend wierookstokje), maar soms was de eigenaar te verknocht aan het beestje en kon ik met m'n portemonnee zwaaien wat ik wilde, het vogeltje kreeg ik niet mee. Tja, dan kwam ik terug in de nacht.

POËZIE TUSSEN DE BLADEREN

En zo redde ik tal van bruinkopbieneneters, buulbuuls, dayallijsters, brilvogeltjes, koningsspreuwen. Soms vlerkerig en onhandig, rennend voor m'n leven, soms diplomatiek en doortastend. En hoewel mijn bankrekening steeds leger raakte, werd mijn hart steeds rijker. Want telkens als ik zo'n vogeltje in het bos losliet en het ietwat verward naar de dichtstbijzijnde tak fladderde, zich omdraaide... die blik, dat tere hartenklopje, die poëzie tussen de bladeren, ik voelde hoe zuivere dankbaarheid resoneerde.

En nu? Geloof het of niet, nu heb ik zelf thuis twee prachtige forpusjes, Ajoer & Izri, in een huiskamer-volière. Maar: een ópen volièr. Gered uit een piepklein schuurhokje en nu vrolijk fladderend door mijn hele huis. Veelen uren zaten ze kwetterend op mijn hoofd toen ik mijn boek *Het lied van Agilouz* schreef. Maar op een dag, als de tijd rijp is, breng ik ze terug naar hun thuisland, naar hun soortgenoten in het wijde Andesgebergte van Ecuador. En als ze het niet redden, spijtig, maar ze stierven in soevereine vrijheid. <<

Mohammed Benzakour
Het lied van Agilouz
 Hoe ik vogels bevrijdde in Indonesië
 Cossee;
 240 blz. € 23,99